Слободанка М. Опарница
ОШ „Петар Кочић”
Инђија

DOI: 10.46793/KDNN25.293O
UDK: 78:37.091.313-053.4 78

ДРАМСКИ ПРИСТУП ИНТЕРПРЕТАЦИЈИ КЊИЖЕВНИХ ЛИКОВА У НАРОДНИМ И АУТОРСКИМ БАЈКАМА НА МЛАЂЕМ ШКОЛСКОМ УЗРАСТУ

Апстракт: У раду је описана примена драмских игара и техника у настави књижевности за млађи школски узраст, са посебним осврtом на интерпретацију ликова у народним и ауторским бајкама. За потребе истраживања осмишљени су наставни модели у којима је школска интерпретација ликова утемељена на драмским активностима попут драматизације, игре улога, пантомиме, замрзнутих слика, вруће столице, вођене маште и сл. Представљени примери обраде народне бајке „Пепељуга” и Андерсенове бајке „Ружно Паче” илуструју да је интеракцију драмске и наставне методологије могуће ускладити са циљевима савремене наставе књижевности, као и са когнитивним, емоционалним, социјалним и креативним потребама ученика млађих разреда.

Кључне речи: народне и ауторске бајке, интерпретација књижевних ликова, наставни модели, драмске стратегије, савремена настава књижевности, млађи школски узраст.

УВОД

Бројни аутори који се баве анализом и развојем иновативних наставних модела истичу да се имплементацијом методологије драме и позоришта у наставни процес остварује позитиван утицај на квалитет наставе и учења и подстиче развој укупних ученичких потенцијала (Бојовић 2009; Бокшан-Танурџић 2000; Грушановић 2011; Ђорђевић 2015; Ивић, Пешикан 2015; Мађарев 2015; Милосављевић 2015; Млађеновић 2020; Мур 2004; Тилер 2015; Тоиванен, Комулаинен, Руисмаки 2011; Вагнер 1976). Идеје које се односе на интеграцију драмских и наставних стратегија развијају се и унапређују у

boba.oparnica@gmail.com

оквиру драмске педагогије (*Drama-Based Pedagogy* – DBS)[1]. Оне су усмерене на активно усвајање наставних садржаја различитих предмета у односу на релевантну методичку литературу и програмске оквире (Опарница 2024).

Методички приручници као и програми наставе и учења за предмет Српски језик у млађим разредима основне школе такође су структурирани тако да промовишу методолошке приступе усмерене на активно и искуствено учење. Садрже знатан број различитих игара и стваралачких активности[2], а међу њима и оне којима се у свом раду служе драмски педагози. То су, на пример, драматизација дела[3], сценско извођење делова текста, састављање приче из перспективе новог лика, игра улога, односно подстицање ученика да замисле да су неко други или нешто друго, затим разговор са књижевним ликом итд.

Може се закључити да је у овој области успостављена корелација са методологијом драмске педагогије, али, увидом у литературу која се бави наставом у којој су драмске технике и активности у функцији учења и поучавања, показује се да поступци увођења драмских стратегија у школску праксу нису у довољној мери описани нити методолошки разрађени (Вотер, МакАвој, Хант 2015; Ли, Енциско, Браун 2020; Ли и др. 2015; Лу 2024; Мастротанансис 2025; МекДонел 2020/2021; Мидендорп 2025; Санчез и др. 2023). Недостају конкретни примери који би наставницима помогли да у своје наставне моделе успешно интегришу и неке мање познате стратегије драмске педагогије, попут процесне драме (Стакић 2025), или драмских техника као што су пантомима, акциона прича, импровизација, вођена машта, врућа столица, замрзнуте слике, гласне мисли, стаза савести или игра улога (Бојовић 2009).

Невелик број практичних примера који се односе на имплементацију драмске педагогије у наставу српског језика, подстакао нас је да, у наставку рада, опишемо начине на које су разноврсне драмске активности укључене

---

[1] Значајни представници („пионири") овог приступа у свету су: Peter Slade, Brian Way, Dorothy Heathcote, Gavin Bolton, Bethy Wagner итд. Многобројни радови о драми у образовању резултат су истраживачког рада научника у Енглеској, Аустралији, Новом Зеланду и Аустралији (Мур 2004). Водећа имена у овој области у региону и код нас су Звјездана Ладика, др Влада Крушић, Сеад Сеја Ђулић, Љубица Бељански-Ристић, проф. др Иван Ивић, проф. др Ана Пешикан, Сунчица Милосављевић итд. (Мађарев 2015).

[2] Игре: ребуси, загонетке, питалице, брзалице, разбрајалице, једноставне укрштене речи, осмосмерке итд.
Стваралачке активности из области књижевности: интерпретативно читање прозног дела, промена краја приче, сажето препричавање дела, илустровање појединости текста и сл.

[3] У методикама наставе српског језика и сродној литератури, налазе се прилично детаљни описи драматизације прозних дела које, попут бајки на пример, поседују уочљиве драмске одлике (Вучковић 1998; Грушановић 2011; Млађеновић 2009).

у наставне моделе интерпретације књижевних ликова две бајке које су део обавезне школске лектире у четвртом разреду основне школе. Реч је о народној бајци „Пепељуга" и Андерсеновој бајци „Ружно Паче".

Специфичности проучавања бајке на млађем школском узрасту

Школско проучавање бајке у млађим разредима основне школе засновано је на низу методичких радњи усмерених на доживљајне и спознајне чиниоце ученичке рецепције бајке. „Школска интерпретација дјела мора уважити оба плана: доживљајно-интуитивни и логичко-интелектуални. Дјело је објект доживљавања, уживања и спознавања. Изневјеравање било којег становишта одводи у једностраност" (Росандић 1988: 228). Додатни изазови у интерпретацији бајке на млађем школском узрасту условљени су чињеницом да је код ученика млађих разреда основне школе доживљајно-интуитивни план израженији. Због специфичности когнитивних потенцијала у овој фази развоја, они књижевним појмовима овладавају на предтеоријском нивоу. Потпуније сагледавање жанровских одлика бајке и детаљније дефинисање књижевних појмова догађа се касније, у систему предметне наставе (Димитријевић 2016; Мркаљ 2008; Пјановић 2005; Росандић 1988). Утолико је неопходно интерпретацију бајке у млађим разредима основне школе планирати у односу на прецизно дефинисане исходе[4], процес учења, ученичка постигнућа, односно, конкретне потребе одељења (Правилник о програму наставе и учења за за четврти разред основног образовања и васпитања 2019). Интеграцију драмских и наставних стратегија такође.

НАРОДНА БАЈКА „ПЕПЕЉУГА"

Ученици млађег школског узраста се са бајкама први пут сусрећу у 2. разреду[5]. Читају се и тумаче две ауторске бајке: „Бајка о лабуду" Десанке Максимовић и „Шаренорепа" Гроздане Олујић. У 3. разреду, поред ауторске бајке „Себични џин" Оскара Вајлда, обрађују се и две народне бајке: „Чардак ни на небу ни на земљи" и „Баш-Челик". У садржају школске лектире за 4. разред су ауторске бајке „Стакларева љубав" Гроздане Олујић, „Ружно Паче" Х. К. Андерсена и народна бајка „Пепељуга".

[4] Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности, које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области (књижевност, језик, језичку културу).

[5] У наставку рада биће наведене само оне бајке које припадају корпусу школске лектире.

Први час интерпретације бајке

Припрема ученика за читање бајке

На првом часу обраде народне бајке „Пепељуга", у припремној фази, ученици су најпре образложили зашто воле бајке, а затим су замољени да погледају кратку луткарску игру[6] те да, између две тврдње које изговарају јунаци из две бајке са којима су се упознали у претходним разредима, изаберу ону која тачно описује шта је бајка. За анимацију лутака били су задужени чланови школске драмске секције.[7]

> Снежана, краљица зиме[8]: *Бајка је прича у којој се на машшовиш начин іовори о сшварним и несшварним доіађајима и ликовима. Бајке увек имају срећан крај.*
>
> Баш-Челик[9]: *У бајкама се никада не појављују фантастична бића. У њима увек на крају побеђује зло!*

Ученици су одмах уочили да је тврдња коју изговара Снежана, краљица зиме, тачна. Констатовано је да је аутор ове бајке Десанка Максимовић, што је подстакло кратак разговор о разликама између ауторских и народних бајки, а затим и о Вуку Стефановићу Караџићу који је од заборава сачувао мноштво народних бајки. Ученици су именовали бајке са којима су упознати у 3. разреду, потом је најављена обрада народне бајке „Пепељуга".

Интерпретативно читање бајке

Интерпретативно читање бајке илустровано је анимацијом специјално израђених луткица за стоно позориште. Како би сви ученици имали добар поглед на стону сцену, распоред клупа је организован у облику слова П, а столице поређане у полукруг. Ученици су бајку слушали у интерпретацији глумице Горице Поповић.[10] Аниматори луткица су на располагању имали два сета истоветних луткица, како би се позоришни приказ одвијао континуирано и у сагласности са аудио-верзијом бајке, без неповољног утицаја на „конкретизовање предметности бајке" и „уживљавање у њен уметнички свет" (Николић 2010: 252). Сценски приказ је пажљиво осмишљен и разрађен на часовима драмске секције.

---

[6] За потребе ове игре направљене су две флах лутке са карактеристичним детаљима како би их ученици лакше идентификовали: Снежана је на леђима великог, црног лабуда, док је Баш-Челик окован ланцима.

[7] У фази интерпретативног читања бајке „Пепељуга" мали глумци су анимирали и лутке за стоно позориште којима су илустровани сви ликови из ове народне бајке (Прилог 1).

[8] „Бајка о лабуду", Десанка Максимовић

[9] „Баш-Челик", народна бајка

[10] https://www.youtube.com/watch?v=O8CSllevpcE

Након интерпретативног читања бајке и кратке емоционално-интелектуалне паузе, ученици су изнели своје прве утиске, мисли и запажања о овој бајци. Значење непознатих и мање познатих речи ученицима је сликовито појашњено путем ППТ презентације[11].

Догађаји и ликови

Током разговора о редоследу догађаја примењен је следећи поступак: разговор о свакој целини бајке био би започет пројекцијом слика које упућују на место дешавања радње; пошто би се одредило место догађаја, именовали би се учесници догађаја уз истицање одговарајућих луткица; затим би свакој целини био додељен прикладан поднаслов.

У завршници првог часа обраде бајке „Пепељуга" организована је драмска активност *Погоди ко сам*, усмерена на ликове ове народне бајке. Сваком ученику који се добровољно јавио да додељени лик дочара гласом, уз одговарајућу мимику и покрет, додељена је кратка монолошка реплика. Мали глумци су на располагању имали неколико минута за увежбавање монолога и осмишљавање сценског наступа. За то време су луткице, коришћене током интерпретативног читања бајке и анализе догађаја у бајци, замењене одговарајућим маскама. Добровољци су затим представљали ликове, док су их остали ученици именовали. Следи неколико одабраних примера:

1. „Жена навалила да се она крава закоље. Одвраћао сам је, али се није хтела оканити. И ја шта ћу – послушам је." (Марин отац) [12]
2. „Да нисам била толико радознала моја би мајка још увек била поред мене. Моје вретено не би упало у ону дубоку јаму и ништа лоше се не би догодило!" (Мара)
3. „Гле! Мајка је била у праву када је казала да неко уместо Пепељуге обавља све послове! Само, да ли ће ми поверовати када јој кажем да Мари помаже крава!" (Маћехина ћерка)
4. „Може ли неко да ми објасни како је могуће да је царски син за жену одабрао моју пасторку? Шта је он забога видео у тој мусавој, прљавој и рашчупаној девојци! Стварно ми није јасно..." (Маћеха)
5. „Опчињен сам Марином чудесном лепотом! Признајем ‑ заљубио сам се у њу на први поглед! Пресрећан сам што је та дивна, добра девојка постала моја жена!" (Царски син)
6. „Сам себе сам изненадио када сам људским гласом запјевао: *Кукуријеку, ево је под коритом!* Поносим се што сам баш ја одабран да разоткријем маћехину лаж и помогнем девојци у невољи!" (Петао)

[11] На слајду је прво приказана слика, затим реч, на крају и објашњење значења речи. За речи *прикуче се*, *пасторка*, *жвакати*, *узастопце*, *обезнани се*, наведено је само објашњење речи.

[12] Сваки ученик је тек након своје реплике узео одговарајућу маску (Прилог 1).

Први час интерпретације бајке завршен је груписањем ликова (маскираних глумаца) на оне који су на страни добра и оне који су на страни зла. Учитељица је после ове активности ученицима поделила наставне листиће са задацима за рад код куће, повезаним са наставним садржајима усвојеним током часа.[13]

Други час интерпретације бајке

Након анализе домаћих задатака, којом је започет други час обраде народне бајке „Пепељуга", настављена је интерпретација ликова. Садржинска анализа ликова и догађаја према логичким целинама реализована је кроз драмску игру *Ученик у улози*.

За сваки део бајке формулисано је по неколико питања. У односу на специфичне индивидуалне могућности и нивое постигнућа, сви ученици су добили по једно питање. Ученици су на полеђини листића са питањем бележили своје одговоре, ослањајући се на текст бајке. Одговоре су бележили у 1. лицу једнине, онако како би на то питање одговорио одређени лик из бајке, због чега је испред сваког постављеног питања било јасно назначено коме је питање упућено. Време рада било је ограничено на пет минута. По истеку времена, ученици су, по целинама, редом, импровизовали или читали своје одговоре, користећи одговарајуће маске.[14] Подстакнути су да своје одговоре казују „из лика", али не по сваку цену, како им не би било непријатно. Називи целина и питања повезана са сваком од њих приказани су путем ППТ презентације. Одабрани примери:

1. Питање за Мару: **На који ти је начин крава помогла да опредеш кудељу и да је смоташ у кокошку?** Ученик у Мариној улози даје одговор: **Крава је кудељу узимала у уста и жвакала је, а ја сам на њено ухо кудељу извлачила и мотала, и одмах смо биле готове.**
2. Задатак за два бела голуба: **Опишите све Марине хаљине.** Ученици у улози два бела голуба: **Хаљине су биле скупоцене и прелепе. Прва хаљина је била од свиле, друга од сребра, а трећа од злата.**
3. Питање за царевог сина: **Како си се осећао када си напокон угледао ону девојку што је у цркви изгубила папучу?** Ученик у улози царевог сина: **Био сам збуњен зато што су девојку сакрили под корито, а када сам схватио да је под коритом она девојка коју сам тражио по целом царству, мојој срећи није било краја. Одмах сам је питао да се уда за мене.**[15]

---

[13] ЗАДАЦИ: **1.** Допуни реченицу: *Бајка је...*? **2.** Ко је на слици? (Вук Стефановић Караџић) **3.** Одреди редослед догађаја у бајци тако што ћеш у кружиће уписати бројеве од 1 до 6. **4.** Разврстај ликове у одговарајуће колоне: ликови на страни добра; ликови на страни зла.

[14] Маске ликова, које су ученици користили током ове активности, додатно су им помогле да опуштено прикажу говор и понашање ликова.

[15] Одговоре на постављена питања ученици су формулисали у односу на текст бајке.

Драмском игром која је заснована на популарној дечјој игри *Врући кромпирић*, ученици су у наставку часа мотивисани да изразе осећања ликова у одређеним ситуацијама[16]. На почетку игре ученици су формирали круг. Игра је почела када се зачула песма *Bibbidi-Bobbidi-Boo*[17] из анимиране Дизнијеве верзије бајке о Пепељуги. У ритму музике ученици су једну лоптицу (врућ кромпирић) преносили из руке у руку. Када је музика паузирана, ученик у чијим би се рукама нашао „врућ кромпирић", извукао би листић са питањем из кутије која је била постављена у средиште круга. Сва питања у кутији су се односила на осећања ликова из народне бајке „Пепељуга"[18]. На пример, на питање „Како се Мара осећа када јој вретено упадне у дубоку јаму?", дат је одговор: „Забринута је и уплашена". Након одговора, остали ученици су подстакнути да закораче ка средишту круга и да забринутост и страх изразе гласом, мимиком лица и покретима тела. У зависности од питања, на лицима ученика смењивали су се изрази туге, дивљења, забринутости, страха и сл.

У завршном делу другог часа обраде бајке ученици су, захваљујући подстицајним питањима, формулисали тему и одредили поруке бајке.

Трећи час интерпретације бајке

Последњи час посвећен народној бајци „Пепељуга" започет је игром асоцијација. Насумичним отварањем поља и увидом у особине ликова, ученици су откривали решења колона, односно, именовали су ликове. Закључили су да је маћеха љубоморна, сурова и зла; Мара трпељива, послушна и најлепша; Марин отац немаран, незаинтересован и безосећајан; а да је

[16] Када је реч о осећањима ликова у народним бајкама Зона Мркаљ каже: „За књижевни развој детета и његов развитак уопште, од највећег значаја је тумачење естетског у литератури. Ако текст има уметничку вредност он подстиче доживљај, а на основу доживљаја подстичу се разноврсни утисци. Као и игра, стварање маштом, изазвано и подржавано сликањем догађаја и личности, јунаштва и пустоловина, причињава детету радост, растерује потиштеност и даје подстицај за рад. Због тога је у периоду сазревања личности неопходно бајку посматрати и тумачити и са психолошког становишта и подстицати коментарисање поступака јунака бајке чак и онда кад је потпуно јасно да је тај поступак омеђен жанровском конвенцијом" (2006: 113).

[17] https://www.youtube.com/watch?v=VNKuARjkWEg

[18] Нека од питања и могући одговори: 1. Како се Мара осећа када јој се отац поново ожени? (Овде може бити неколико одговора. *Збуњена је. Изненађена је. Забринута је.*) 2. Како се маћеха осећа када схвати да је ћерка њеног другог мужа лепша и боља од њене? (*Љубоморна је.*) 3. Како се маћеха осећа док је Мара прљава, мусава и рашчупана? (*Задовољна је.*) 4. Шта Мара осећа док јој маћеха прети да ће је убити? (*Осећа страх. Уплашена је.*) 5. Шта Мара осећа на мајчином гробу, када угледа оне скупоцене хаљине у ковчегу? (*Задивљена је и очарана њиховом лепотом.*) 6. Како се царски син осећа када први пут у цркви угледа Мару? (*Очаран је њеном чудесном лепотом.*)

Марина мајка брижна, пожртвована и племенита. За кратко време схватили су да се коначно решење ове асоцијације односи на ликове из народне бајке „Пепељуга".

У следећој активности фокус анализе усмерен је на Мару (Пепељугу) и комплексније сагледавање њених особина[19]. Ученици су, подељени у четири групе, анализирали одређени сегмент Мариног (Пепељугиног) лика: њен изглед, поступке, говор и понашање према другим ликовима. Свакој групи дате су прецизне смернице, питања и задаци.

Задатак за 1. групу: Марин спољашњи изглед

Ученици 1. групе анализирали су делове бајке у којима је описано како Мара (Пепељуга) изгледа. Подстакнути су да у тексту бајке потраже непосредне информације, као и детаље који посредно употпуњују слику о њеном изгледу. (*Мара је била најлепша међу девојкама. Маћеха јој је забрањивала да се умива, чешља и преоблачи, значи – била је мусава, чупава, прљава, око ње се вероватно ширио непријатан мирис. Радила је најтеже кућне послове, а пошто је највише времена проводила око ватре, била је сва умазана пепелом, због чега су је маћеха и маћехина ћерка погрдно звале пепељугом. У цркви су сви били зачуђени њеном лепотом и скупоценим хаљинама.*)

Задатак за 2. групу: Марини поступци

Пажљивом анализом, чланови 2. групе систематизовали су све Марине (Пепељугине) поступке описане у бајци. На основу систематизације коју су урадили, извели су закључке о Мари и навели њене особине. (*Мара се напиње над јаму – **радознала је**. Врећено јој упада у јаму – **неопрезна је али и најлепша међу девојкама**. Ону краву у коју се претворила њена мајка са осталим кравама води на испашу и обавља своје свакодневне активности – **вредна је**. Извршава маћехине наредбе – **послушна је**, **уплашена** итд.*)

Задатак за 3. групу: Речи које Мара изговара

У заједничком раду, ученици 3. групе навели су Марине (Пепељугине) речи и урадили задатке на које су усмерени следећим питањима: 1. Шта вам Марине речи говоре о њој – каква је она? (Уз речи које она изговара наведите одговарајућу особину / особине.) 2. Мара се никада није успротивила маћехи, нити пожалила оцу. Ћутке је радила све што јој је било наређено. Како то објашњавате? (*1. Пепељугине речи: „За ручак ми није бриге, ласно ћу га зготовити, али како ћу толико просо покупити!" 2. Њене особине: вешта куварица*

[19] Ова активност представља проширену варијанту технике *Карактер на зиду* (Бојовић 2019).

и домаћица, вредна, забринута, уплашена. Мара се никада није успротивила мачехи из страха за сопствени живот. Отац јој није поклањао нимало пажње, док је мачехи испуњавао жеље. Изгледа да му она није била битна, а и мачеха би сигурно нашла начина да је спречи у намери да се повери оцу.)

Задатак за 4. групу: Марино (Пепељугино) понашање према другим ликовима

Анализирајући Марино (Пепељугино) понашање према другим ликовима, ученици су донели неколико закључака о њеном карактеру. (*Упркос упозорењу старца беле браде, неопрезно се нагиње над јаму – радозната је*; *ипак, она се понаша баш као и остале девојке на испаши. Мара без поговора извршава сва мачехина наређења – послушна је, трпељива и уплашена – страхује да ће је мачеха убити. Пажљиво слуша и извршава упутства која добија од мајке претворене у краву – пуна је поверења, пажљива, тачна и прецизна, истрајна.*)

Наредна активност организована је према драмској техници *Врућа столица*. У „врућу столицу" села је Пепељуга, заправо једна ученица у улози Пепељуге[20]. „Пепељуга" је добила задатак да одговори на свако питање које би јој ученици поставили и да на тај начин покуша да опише како се осећала и о чему је размишљала у одређеним ситуацијама. Учитељица и ученици су својим питањима подстицали Пепељугу да образложи своје поступке у одређеним ситуацијама, као и поступке других ликова према њој. Захваљујући овој техници ученици су „из прве руке" стекли увид о догађајима и личностима описаним у бајци. Ученици су самостално смишљали питања за Пепељугу, с тим што су могли да јој поставе и питања која су приказана путем ППТ презентације:

1. Како си се осећала када си схватила да је твоја мајка постала крава? (*Била сам зачуђена, веома тужна, уплашена.*)
2. Да ли си осећала кривицу (грижу савести)? (*Јесам. Да сам послушала савет оног старца дуге браде и да се нисам нагнула над ону јаму, моје вретено не би упало у њу.*)
3. Зашто се никада ниси пожалила оцу? (*Он је био под мачехиним утицајем. Дозвољавао јој је да ради шта год пожели. Ја му нисам била битна. Не би вредело да му се пожалим.*)
4. Зашто се никада ниси успротивила мачехи? (*Зато што је она веома зла и сурова жена. Претила ми је. Бојала сам се да ће ме убити.*)
5. Када ти је било најтеже? (*Било је доста тешких тренутака. Најтеже ми је*

[20] Она је подстакнута да се костимира: добила је метлу и опасала је кецељу.

било када је отац одлучио да закоље краву у коју се претворила моја мајка.)

6. Када си била најсрећнија? (*Била сам најсрећнија када сам на мајчином гробу, на оном ковчегу, упледала она два бела голуба, а затим и оне скупоцене хаљине, зато што сам схватила да ме моја мајка и са оног света чува и о мени брине.*)
7. Имаш ли за нас неки савет? (*Трудите се да будете вредни, истрајни, стрпљиви, добри, умерени и поштени. Ове особине биће ваш најјачи ослонац у тешким животним ситуацијама.*)

Интрпретација ликова у народној бајци „Пепељуга" приведена је крају кроз разговор о различитим верзијама бајке о Пепељуги. Ученици су сазнали да су најстарије забележене верзије бајке сачуване у Кини и старој Грчкој. Причом о девојци која се уздиже из пепела и проналази срећу бавили су се Шарл Перо и браћа Грим. Ова занимљива прича адаптирана је и у бројним филмовима и анимираним верзијама. Анимирана верзија ове приче која је направљена у студију Волта Дизнија једна је од најпознатијих икада снимљених. Између многобројних верзија ове бајке постоје мање или веће разлике. Затим је приказан кратак филм, заправо филмски трејлер у којем су сажети најузбудљивији моменти из Дизнијеве *Пепељуге*. Након приказаног филма, ученици су именовали уочене разлике између анимиране верзије бајке и српске народне бајке „Пепељуга" и сазнали да „књижевни текст може постати инспиративни предложак за ново, оригинално уметничко дело" (Правилник о програму наставе и учења за за четврти разред основног образовања и васпитања 2019: 10).

Андерсенова бајка „Ружно Паче"

Програмом наставе и учења за српски језик за 4. разред основне школе предвиђено је читање Андерсенове бајке „Ружно Паче" у наставцима. Међутим, због активности планираних на првом часу обраде бајке, ученици су подстакнути да бајку у целини прочитају код куће, а затим и даураде неколико задатака: прочитају кратак текст о аутору, упознају се са значењем непознатих речи иураде неколико истраживачких задатака усмерених на ликове, место и време догађаја описаних у бајци.

Први час интерпретације бајке

Ханс Кристијан Андерсен и његове бајке

Школска интерпретација бајке „Ружно Паче" започета је игром *Пронађи грешку*. Приказан је текст о Хансу Кристијану Андерсену – онај исти који су деца прочитала код куће, с тим што су биографски подаци о аутору

намерно измењени. Ученици су уочили направљене грешке. Пружена им је могућност да користе листиће са задацима за истраживачки рад које су урадили за домаћи, чиме им је исправљање грешака додатно олакшано.

Са Андерсеновим бајкама „Принцеза на зрну грашка", „Царево ново одело" и „Девојчица са шибицама" ученици су упознати у 2. разреду, у оквиру програма домаће лектире. Ови познати наслови поново су оживели у њиховом сећању захваљујући драмској игри *Пантомима*. Чланови школске драмске секције су карактеристичним покретима и изразима лица, без иједне изговорене речи, дочарали принцезу коју неподношљиво жуља зрнце грашка, цара који се шепури међу својим поданицима не знајући да је го, као и промрзлу продавачицу шибица[21].

Интерпретативно читање одабраних одломака

Путем наредног слајда ученици су усмерени на значење књижевних појмова *описивање*, *дијалог* и *приповедање*. Покушали су да одреде који се од ова три облика приповедања појављује у три одабрана одломка Андерсенове бајке „Ружно Паче". Интерпретативно читање одломака илустровано је елементима драмске игре *Ученици у улози*. Све одломке су, у различитим улогама, читали ученици задужени за пантомиму у претходној активности[22]. Захваљујући одговарајућим луткама[23], први одломак прочитала је „рода", своје реплике у другом одломку читале су „отмена патка шпанске крви" и „мама патка", док је за трећи одломак био задужен „лабуд". Није било тешко одредити да први одломак садржи опис природе, други дијалог, док трећи представља пример приповедања у 3. лицу.

Садржинска анализа бајке по логичким целинама

Након кратког разговора о осећањима која су се јавила приликом читања бајке „Ружно Паче", приступило се садржинској анализи по логичким целинама. Упоредо су разматране по две целине. Ученици су прво, од понуђених и испреметаних речи, формирали поднаслове, водећи рачуна о редоследу целина.

На пример, од речи ЛЕПО, У, ПАЧЕТА, ЛЕТО, РОЂЕЊЕ, РУЖНОГ, ПОЉУ формулисана су два поднаслова: *Лепо лето у пољу* и *Рођење Ружног Пачета*[24]. На следећем слајду, поред назива места на којем се одигравају ови

[21] Приказ свих ликова осмишљен је на проби драмске секције.

[22] Мали глумци су се за интерпретативно читање одломака такође припремили на проби драмске секције.

[23] Лутке су направљене тако да се, попут шешира, могу ставити на главу (Прилог 2).

[24] Према Димитријевић 2023.

делови бајке, наведени су ликови који се ту појављују – сви осим једног[25]. Када би ученици саопштили име изостављеног лика, ученику који би се добровољно јавио била би додељена одговарајућа лутка-шешир.

Ученици-глумци су затим, у 1. лицу једнине и из позиције ликова које представљају, одговарали на постављена питања, ослањајући се на текст бајке:

1. Питање за мајку патку: **Зашто Вам је рођење Ружног Пачета пресело?** „Мајка" је рекла: „Паче је својом ружноћом свима упадало у очи и нико га није подносио. Кварило је мој углед у пачјем дворишту, због чега ми је било веома непријатно. Свима нам је лакнуло када је напокон побегло."
2. Питања за отмену патку шпанске крви: **Због чега нисте подносили Ружно Паче? Зашто су га сви гурали и тукли?** Отмена патка: „Нико није могао да га поднесе зато што је био необично велик и ружан – права ругоба!"
3. Питања за страшног ловачког пса: **Испричај нам укратко како је изгледао велики лов у мочвари. Зашто си Ружном Пачету поштедео живот?** Пас: „Лов је почео погибијом два дивља гусана. Ми пси смо заједно са ловцима газили по муљу. Меци су звиждали свуда унаоколо. Ја сам пронашао паче, али га нисам дирао зато што сам научен да ловцима доносим само птице које они упуцају."
4. Питање за кокошку Кратконогу: **Због чега је Ружно Паче напустило сигурност колибе у којој ти и мачак живите са старицом, и отишло у свет?** Кратконога: „Зато што је само желело да плива и да гњура! Као да ико паметан то ради! Никако нисмо могли да га наговоримо да почне да носи јаја као ја, или да баца искре као мачак."
5. Питање за сељака: **Које су невоље снашле паче у твојој кући?** Сељак: „Деца су хтела са њим да се поиграју, али оно је изгледа помислило да хоће да га муче, па је почело да бежи. Направило је цео лом: пало је у суд са млеком и млеко се просуло по поду. Полетело је у суд с маслом, па у брашно, па опет увис! Жена га је гађала машицама и оно је кроз одшкринута врата побегло!"
6. Питања за децу: **Да ли се сећате шта сте говорили када сте угледали новог лабуда? Како су се остали лабудови понашали према њему?** Деца: „Када смо га видели схватили смо да је дошао нов лабуд. Говорили смо да је најлепши. Био је млад и веома леп. Бацили смо му у воду хлеб и колаче."

Током описаних активности ученици су формулисали називе важних догађаја у бајци, именовали су актере свих догађаја, а онда су, путем драмске технике *Гласне мисли*, из улоге неколико ликова, осветлили и неке од ситуација описаних у бајци.

[25] 1. део: изостављена је мајка патка; 2: отмена патка шпанске крви; 3: ловачки пас; 4: кокошка Кратконога; 5: сељак; 6: деца поред језера.

У завршном делу првог часа обраде бајке, ученици су одредили тему бајке и добили задатак да код куће илуструју оне споредне ликове који су се према Ружном Пачету понашали ружно.

Други час интерпретације бајке

Карактеризација споредних ликова

Ток интерпретације је надаље усмерен на карактере споредних ликова и њихов однос према Ружном Пачету. Други час је започет изложбом илустрација на којима су приказани становници пачјег дворишта – патка која гризе Ружно Паче, уображена патка са црвеном крпицом око ноге, браћа пачићи, мајка патка, ћуран, затим кокошка Кратконога и мачак. Издвојени су најуспелији радови и именовани су ликови који су се према Ружном Пачету понашали најружније.

У наставку анализе карактера, пројектована је серија слајдова са фокусом на говор ликова. На сваком слајду налазиле су се илустрације по три лика, а испод њих биле су забележене реченице које један од тих ликова изговара. Ученици су повезивали реченице са одговарајућим ликовима. На пример, на једном слајду приказане су следеће слике: браћа Ружног Пачета, становници пачјег дворишта и кокошка Кратконога. Испод слика наведен је део бајке написан у управном говору: „Гле! Таман нам још само ова багра треба, као да нас и овако нема доста! Фуј, како изгледа оно паче, њега нећемо трпети!" Ученици су уочили да наведене реченице изговарају становници пачјег дворишта. Добровољци су затим узели одговарајуће лутке-шешире. Подстакнути су да убедљиво представе карактере тих ликова, пре свега гласом, а затим и ставом тела, изразом лица и одговарајућим кретњама.

На исти начин су дочаране и све следеће реплике:

МАЈКА ПАТКА: „Сувише се отегло с овим последњим јајетом! Никако да се из њега излеже паче! А погледај друге. То су најлепши пачићи које сам икада видела! Сви личе на оца, неваљца, који ме није ни посетио!"

ДИВЉИ ГУСАН: „Слушај, друже, ти си тако ружан, али нам се допадаш! Пођи с нама и буди птица селица. Недалеко одавде у другој мочвари има неколико слатких, љупких дивљих гусака, све саме госпођице, дивно гачу!"

КОКОШКА (Кратконога): „Баш си луд! Питај мачка, он је најпаметнији од свих које познајем, да ли он воли да плива по води и да гњура. О себи и да не говорим!"

РУЖНО ПАЧЕ (Заправо млади лабуд): „Отпливаћу до њих, до тих краљевских птица, а оне ће ме убити зато што сам тако ружан, а усуђујем се да им приђем! Али свеједно ми је! Боље да ме оне убију него да ме патке уједају, кокоши кљуцају, а девојка да ме гура ногом и скапавам од зиме!"

Следећи сегмент анализе посвећен је ликовима који су били веома непријатни према Ружном Пачету. Наведене су њихове особине. Ученици су закључили да су сви они, у мањој или већој мери, неваспитани, груби, насилни, сурови, безосећајни, пакосни, уображени и зли. Уочили су да се они понашају, мисле, осећају и говоре попут лоших људи.[26]

Сценска анализа и вредновање поступака ликова

У циљу припреме за драмску активност *Врућа столица*[27], уследила је организација групног рада. Групни рад је био усмерен на драмску илустрацију ликова мајке патке, њених пачића, становника пачјег дворишта, мачка и кокошке Кратконоге.

Свакој групи додељена су одговарајућа питања. Ученици су на питања одговарали у 1. лицу, било једнине, било множине. Одговоре су формулисали из позиције одређеног лика у бајци – у виду монолошке реплике. Све реплике су увежбали, како би на „врућој столици" убедљиво дочарали карактере ликова. Да би презентација ликова деловала уверљивије и живописније презентери ликова су добили одговарајуће лутке-шешире које су им помогле да лакше уђу у улогу додељеног лика. Напоменуто је да се решења свих задатака и одговори на сва питања налазе у тексту бајке, као и да до одговора треба доћи кроз сарадњу и договор. Закључке и одговоре на питања није било потребно бележити. Требало је формулисати усмене одговоре. У формулацији одговара учествовали су сви чланови у групи. Међусобно су се договорали и испомагали.

„Мајци патки" постављено је, на пример, питање: *Зашто си пачету рекла: ‚Да-боīда те не било!'?* Глумица на „врућој столици" дала је одговор: *Зато што ми се зброї њеīа живоī йреīворио у йакао!*

Питање за пачиће: *Били сīе зли йрема Ружном Пачеīу иако сīе њеīова браīа. Зашīо сīе се īако йонашали йрема њему?* Одговор: *Нико није хīео да īа īрйи зашīо шīо је био јако ружан. Ми смо се само йонашали исīо као и сви осīали. А и йравио се мноīо важан зашīо шīо је умислио да йлива боље од свих нас!*

Питање за ћурана, кокошке и осталу живину: *Објасниīе зашīо сīе йаче сīално īукли, īурали, вређали, сикīали на њеīа и йравили īа будалом?* Одговор: *Оно је īо заслужило зашīо шīо је било исувише ружно. Нисмо очима моīли да īа видимо и желели смо да оде из нашеī дворишīа.*

[26] Учитељица је овде подсетила ученике да се ова појава у књижевности, ова стилска фигура, зове персонификација.

[27] *Врућа столица* је драмска техника у којој глумац, на постављена питања (па и она провокативна), даје искрене одговоре, на начин на који би то учинио карактер кога глуми.

Питање за кокошку и мачка: *Зашто ниште желели да се дружите са пачетом?* Одговор: *Зато што није носио јаја, нити је бацао искре. Желео је само да плива и да њура и никада није могао да схвати просту ствар: да треба да ћути када говоре паметни људи*!

Након презентације групног рада, ученици су формулисали и записали особине свих приказаних ликова.

Тумачење вредносних аспеката

У језичкој игри којом је приведен крају други час интерпретације бајке о Ружном Пачету, ученици су започете реченице употпунили одговарајућим речима:[28]

1. Патки која је дуго лежала на јајима, све је додијало и она је била веома... (НЕСТРПЉИВА)
2. Становници пачјег дворишта су немилосрдни или... (СУРОВИ)
3. Пачићи који су се тек излегли, били су много... (ЛЕПИ)
4. Они који нису лепо васпитани су... (НЕВАСПИТАНИ)
5. Сви су говорили да је паче... (РУЖНО)
6. Кокошка и мачак су веровали да су они боља половина света. За такве особе кажемо да су веома... (УОБРАЖЕНЕ)
7. Патке, ћуран и кокошке смишљали су разне пакости, због чега се може рећи да су они... (ПАКОСНИ)
8. За насилне особе кажемо да су... (НАСИЛНИЦИ)
9. Становници пачјег дворишта нису добри. Они су... (ЗЛИ)
10. Онај ко се понаша као да га туђа осећања уопште не дотичу је... (БЕЗОСЕЋАЈАН)
11. Чак ни мама патка према Ружном Пачету није била нежна, била је чак прилично... (ГРУБА)

На последњем слајду који је приказан на 2. часу обраде бајке, низале су се речи НЕСТРПЉИВА, СУРОВИ, ЛЕПИ, НЕВАСПИТАНИ, РУЖНО, УОБРАЖЕНЕ, ПАКОСНИ, НАСИЛНИЦИ, ЗЛИ, БЕЗОСЕЋАЈАН, ГРУБА. Повезивањем означених слова добијена је реч ТОЛЕРАНЦИЈА. О значењу ове речи и значају толеранције, вођен је разговор до краја часа.

[28] То су речи (претежно придеви) који описују особине ликова чији су карактери били тема анализе током часа.

Трећи час интерпретације бајке

Ученици у улози негативних јунака

На следећем часу, разговор о бајци Ханса Кристијана Андерсена „Ружно Паче" започет је игром асоцијација чија је структура ученицима пружила прилику да поново сагледају фабуларни ток и именују места на којима су се одиграли догађаји описани у бајци.

А1: *Патка гризе Ружно Паче.* А2: *Сви говоре да је паче велико и ружно.* А3: *Праве Ружно Паче будалом.* РЕШЕЊЕ КОЛОНЕ А: **Пачје двориште.**	Б1: *Свуда унаоколо звижде меци.* Б2: *Дивљи гусани гину.* Б3: *Ловачки пас проналази паче.* РЕШЕЊЕ КОЛОНЕ Б: **Мочвара.**
В1: *Чека се да паче снесе јаја.* В2: *Пачету наређују, уђуткују га и понижавају.* В3: *Паче само жели да плива и да њура.* РЕШЕЊЕ КОЛОНЕ В: **Старичина колиба.**	Г1: *Појављују се три бела лабуда.* Г2: *Лабудови крилима милују Ружно Паче.* Г3: *Сви су одушевљени његовом лепотом.* РЕШЕЊЕ КОЛОНЕ Г: **Врт**.
Коначно решење: **МЕСТО РАДЊЕ У БАЈЦИ**	

Констатовано је затим да све пачетове невоље почињу од тренутка када становници пачјег дворишта уоче да је оно другачије. Због свог изгледа паче трпи увреде, гризу га и туку, вичу на њега, праве га будалом и проклињу.

Овај разговор подстакао је наредну активност, осмишљену у односу на драмску технику *Вођена машта* (Бојовић 2009). Ученици су се удобно сместили, а затим су инструирани да зажмуре и замисле да се налазе на великој позоришној сцени. Замислили су сцену уређену као пачје двориште, а себе маскиране и костимиране у његове становнике: патке, гуске, кокошке, ћурке... Охрабрени су такође да се огласе гакањем, кокодакањем, кукурикањем, ћурликањем... Ономатопеично гласање су употпунили изразима лица, покретима руку и главе, говором тела и држањем.

У наредној етапи, сценски приказ је продубљен вежбама чија је суштина кратко илустрована путем презентације. Следећи инструкције приказане на првом слајду, ученици су изразом лица показали збуњеност, изненађење, или бес – онако како би становници пачјег дворишта то учинили у сусрету са Ружним Пачетом. Подсмех су изразили подигнутом обрвом, искривљеним уснама или подругљивим осмехом.[29]

[29] Ученици су усмерили своје сценске изразе ка слици Ружног Пачета приказаној на

Задатком на следећем слајду, реченица којом друге патке одређују свој однос према новопридошлом пачету, а која гласи: *Фуј, како изгледа оно паче, њега нећемо трпети!*, изговорена је повишеним тоном и оштро. Мали глумци су настојали да звуче надмено – као неко ко мисли да је бољи од других.

У следећој вежби, направили су покрет руком сугеришући „пачету" да им се склони с пута. Са изразима негодовања, запрепашћења или мржње од њега су окретали главу.

На крају су, путем говора тела и својим држањем, у складу са инструкцијама са слајда, изразили надменост, презир и гађење према пачету.

Осећања Ружног Пачета

Најављена је затим слична драмска игра, чија је организација захтевала крађу припрему кроз групни рад ученика. Реч је о игри *Замрзнуте слике*[30].

Ученицима, подељеним у четири групе, додељени су листићи са кратким одломцима које је требало драматизовати и приказати кроз драмску игру. Ученици су међусобно поделили улоге и задужења, затим су осмислили у увежбали сценски наступ.[31] По истеку договореног времена, учитељица је објаснила правила игре.

Чланови прве три групе разрадили су одломке описане у првом делу бајке. Ученици прве групе драматизовали су и приказали сцену у којој је описан презир са којим друге патке у пачјем дворишту дочекују мајку патку и њене пачиће. Друга група сценски илуструје дијалог између мајке патке и отмене патке шпанске крви. За одломак у којем је описано како мајка патка и браћа пачићи одбацују Ружно Паче, били су задужени ученици треће групе. На пљесак руке и наредбу *ЗАМРЗНИ СЕ!* глумци би непомично застали, као на фотографији или слици. У првој замрзнутој слици приказано је како једна од патака уједа Ружно Паче за врат. Глумци друге групе су непомично застали у тренутку када отмена патка шпанске крви захтева од мајке патке да некако преудеси велико и ружно паче. Трећа замрзнута слика настала је у тренутку када мајка патка изговара речи: *Дабоїда те не било!* Из сваке

слајдовима са инструкцијама.

[30] Замрзнуте слике су драмска техника у којој глумци замрзавају драмски приказ и својим телом формирају непомичну слику/сцену, односно непомичну групну скулптуру. То се ради да би се нагласила суштина одређеног момента у причи или да би се приказао одређени карактер и његова осећања у датом моменту и да би се осветлили међусобни односи карактера. Игра се замрзава на одређени знак: нпр. учитељица пљесне рукама једанпут и узвикне: „Замрзни се!" На тај сигнал сви глумци морају да стану апсолутно мирно у тренутној позицији. Тада учитељица одмрзава само једну особу „са слике" како би она изразила своје мисли и осећања у датој ситуацији (према: Бојовић 2009: 125).

[31] Током наступа ученици су могли да користе наставне листиће са текстом и да читају своје реплике. Сваки сценски приказ употпуњен је одговарајућим луткама-шеширима.

„замрзнуте слике" издвојено је Ружно Паче како би изразило своје мисли и осећања у датом моменту. „Ружно Паче 1" рекло је како је уплашено и да га боли врат. „Ружном Пачету 2" било је жао што је толико ружно и казало је да би волело да отмена патка и њега похвали. „Ружно Паче 3" је изразило разочарење зато што његова браћа зла према њему и тугу због мајчине клетве. Изјавило је да му је свега доста и да жели да побегне у свет.

Ученици четврте групе били су задужени за драматизацију и сценску илустрацију последњег дела бајке – оног у којем деца објављују како се појавио нови лабуд. Један ученик је узео лутку-шешир којом је представљен лепи лабуд. Остали чланови групе су глумили децу у врту над водом. Њихов сценски приказ се замрзава у тренутку када деца исказују своје одушевљење лепотом новог лабуда. Учитељица је из залеђене слике издвојила младог лабуда и питала га је о чему размишља и како се осећа док слуша децу како хвале његову величанствену лепоту. Лабуд је рекао да је пресрећан и да се толикој срећи није надао док је био Ружно Паче.

На основу сценских приказа догађаја у пачјем дворишту, ученици су закључили да паче осећа збуњеност, страх, забринутост, тугу, разочарење, очај, немоћ, бол – чак и кривицу због своје ружноће. Негативна осећања потпуно нестају када оно коначно схвати да је лабуд.

Особине Ружноī Пачеīа

Следећи сегмент анализе лика Ружног Пачета био је усмерен на особине Ружног Пачета које се уочавају до оног дела бајке када Ружно Паче схвата да је оно заправо лепи лабуд. Увидом у текст бајке уочене су и издвојене следеће особине: Ружно Паче је највеће младунче у пачјем гнезду, ружно је и сиво, несигурно је и усамљено, издржљиво и одлично плива. Анализом завршног дела бајке ученици су уочили да је млади лабуд ненаметљив, скроман, стидљив, доброг срца, најмлађи и најлепши лабуд у јату.

Последњи сегмент централног дела часа био је посвећен порукама бајке које су ученици формулисали и записали у свеске.

Уīоредна анализа бајке и њене филмске верзије

У завршном делу интерпретације ликова бајке „Ружно Паче", ученици су погледали кратак инсерт из Дизнијевог цртаног филма који је настао према оригиналном предлошку бајке. Добили су задатак да уоче разлике између ове две верзије приче. По завршетку инсерта, ученици су именовали разлике и дошли до закључка да су бајке као „Ружно Паче" или „Пепељуга", књижевне творевине чије естетске вредности подстичу настанак филмских верзија којима се такође не може оспорити ни оригиналност ни уметнички значај.

ЗАКЉУЧАК

Примери интерпретације ликова у народној бајци „Пепељуга" и Андерсеновој бајци „Ружно Паче" показују да драмске активности могу бити интегрисане у наставне моделе на креативан и методички адекватан начин, прилагођен узрасту и могућностима ученика.

Интерпретативно читање бајке „Пепељуга" илустровано је анимацијом специјално израђених луткица за стоно позориште. На часовима интерпретације бајке „Ружно Паче" коришћене су лутке направљене тако да се, попут шешира, могу ставити на главу. У наставне моделе интерпретације ликова обе бајке укључен је низ игара и активности са драмским елементима, којима су ученици подстакнути да оживе књижевне ликове, отелотворе њихове мисли и осећања и опишу њихове поступке и односе. На тај начин су створене могућности за дубље доживљавање и разумевање бајки у целини. Показало се да примена различитих драмских техника као што су драматизација, игра улога, пантомима, врућа столица, замрзнуте слике, вођена машта и слично, подстицајно утиче и на развој емпатије, креативности, комуникацијских вештина и критичког мишљења. Овакав приступ омогућава активно и искуствено учење, подстиче сарадњу и индивидуални израз и доприноси неговању толеранције. Интерпретација утемељена на разноврсним драмским стратегијама доприноси не само бољем разумевању књижевних дела, већ и целокупном развоју ученичке личности, што и јесте основни циљ савремене наставе књижевности у основној школи.

ЛИТЕРАТУРА

Атаназис, Санчез (2020): S. Z. Athanases, S. L. Sanchez, Seeding Shakespeare and drama in diverse 21st-century classrooms through a cross-national partnership: New teachers' challenges and early practices, *International Journal of Education & the Arts*, 21(23). http://www.ijea.org/v21n23/index.html

Бојовић (2009): Д. Бојовић, *Моћ маште, моћ покрета – водич кроз драмске технике у раду са децом*, Београд: Центар за примењену психологију.

Бокшан-Танурџић (2000): Z. Bokšan-Tanurdžić: *Od igre do pozornice*, Beograd: Kreativni centar.

Вагнер (1976): B. J. Wagner, *Dorothy Heathcote: Drama as a Learning Medium*, Washington,W. C: National Education Association.

Вотер, МекАвој, Хант (2015): M. Water, M. McAvoy, K. Hunt, *Drama and Education – Performance Methodologies for Teaching and Learning*, London: Routledge.

Вучковић (1994): М. Вучковић, *Драмско дело у настави књижевности и језика*, Београд: Просвета.

Грушановић (2011), З. Грушановић: *Драматизација у настави – приручник за наставу српског језика и књижевности у основној и средњој школи*, Београд: Klett.

Димитријевић (2016): М. Димитријевић, *Књижевни јунак у прозним делима за млађи узраст*, Београд: Филолошки факултет.

Димитријевић (2024): М. Димитријевић, *Читанка 4, Српски језик за четврти разред основне школе*, Београд: Вулкан знање.

Ђорђевић (2015): Ž. Đorđević, Potrebe nastavnika za obrazovanjem i osnaživanjem za primenu drame u obrazovno-vaspitnom radu u našim školama, *Zbornik radova sa nacionalne konferencije sa međunarodnim učešćem 4*, Beograd: BAZAART, 51–55.

Ивић, Пешикан, Антић (2001): I. Ivić, A. Pešikan, S. Antić, *Aktivno učenje*, Beograd: Institut za psihologiju, Ministarstvo prosvete i sporta Republike Srbije, Ministarstvo za prosvjetu i nauku Crne Gore.

Ли, Енцисо, Браун (2020): B. K. Lee, P. Enciso, M. Brown, *The Effect of Drama-based Pedagogies on K-12 Literacy-Related Outcomes: A Meta-Analysis of 30 Years of Research*, National Endowment for the Arts.

Ли, Патал, Каутон, Стаингат (2015): B. K. Lee, E. Patall, S. Cawthon, R. Steingut, The Effect of Drama-Based Pedagogy on PreK-16 Outcomes: A Meta-Analysis of Research From 1985 to 2012, *Review of Educational Research*, 1, 3–49.

Мађарев (2015): M. Mađarev, Kreativna drama u vaspitanju/obrazovanju, *Zbornik radova sa nacionalne konferencije sa međunarodnim učešćem* 4, 11–15.

Мркаљ (2008): З. Мркаљ, *Наставно проучавање народних приповедака и предања*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.

Мастротанансис, Кладаки (2025): K. Mastrothanasis, M. Kladaki, Drama-based methodologies and teachers' self-efficacy in reading instruction, *Irish Educational Studies*, 1–17. *https://doi.org/10.1080/03323315.2025.2479438*

МекДонел, О'Бојл (2021): D. McDonnell, A. O'Boyle, Process drama in the classroom. A case study of developing participation for advanced EAL learners in an international school, *Scenario: A Journal for Performative Teaching, Learning, Research*, 15(1), 56–75. DOI:10.33178/scenario.15.1.3

Милосављевић (2016): S. Milosavljević, Predlog zaključka: dramska pedagogija kao integrativni studijski program, *Zbornik radova sa nacionalne konferencije sa međunarodnim učešćem 4*, 143–154.

Млађеновић (2009): M. Mlađenović, *Odlike dramske bajke*, Novi Sad: Pozorišni muzej Vojvodine.

Млађеновић (2020): M. Mlađenović, Status dramskih i pozorišnih sadržaja u nastavi u osnovnim školama u Srbiji – osnova za nastavni predmet dramska kultura, *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis: Studia ad Didacticam Litterarum Polonarum et Linguae Polonae Pertinentia*, 11, 194–203, https://bibliotekanauki.pl/articles/1627334.pdf.

Мур (2004): M. Moore, Using drama as an effective method to teach elementary students, *Senior Honors Theses & Projects*, 113, 1–34.

Николић (2009): М. Николић, *Методика наставе српског језика и књижевности*, Београд: Завод за уџбенике.

Опарница (2024): С. Опарница, Драмски приступ класичној бајци у књизи Дејана Алексића *Бајке ūлене и са сцене*, у: С. Марковић, Н. Живковић (ур.), *Књижевносӣ за децу у науци и насӣави*, 427–444.

Пијановић (2005): П. Пијановић, *Наивна ūрича*, Београд: Српска књижевна задруга.

Правилник (2019): Правилник о програму наставе и учења за четврти разред основног образовања и васпитања, *Службени ūласник РС – Просвеūни ūласник*, бр. 11.

Росандић (1988): D. Rosandić, *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*, Zagreb: Školska knjiga.

Санчез, Атанансис, Кахалан, Хоук (2023): S. L. Sanchez, S. Z.Athanases, O. L. Cahalan, J. G. Houk, Drama integration across subjects, grades, and learners: insights from new teachers as inquiring reflective practitioners, *Arts Education Policy Review*, 124(3), 201–219. https://doi.org/10.1080/10632913.2022.2053920

Стакић (2025): М. Стакић, Примена процесне драме у настави српског језика и књижевности, *Васūиūање и образовање између ūеорије и ūраксе*, 183–202.

Тоиванен, Комулаинен, Руисмаки (2011): T. Toivanen, K. Komulainen, H. Ruismäki, Drama education and improvisation as a resource of teacher student's creativity, *Procedia Social and Behavioral Sciences,* 12, 60–69.

Slobodanka M. Oparnica
Elementary school "Petar Kočić"
Inđija

DRAMATIC APPROACH TO INTERPRETING LITERARY CHARACTERS IN FOLK AND AUTHORIAL FAIRY TALES IN TEACHING YOUNG LEARNERS

Summary: The paper presents the use of drama games and techniques in teaching literature to young learners, with particular emphasis on the interpretation of characters in both folk and authorial fairy tales. For the purpose of the research, teaching models were created where students interpret characters using drama-based activities like acting out scenes, role playing, pantomime, frozen poses, "hot seat", guided imagination etc. The presented examples of interpreting the folk tale "Cinderella" and Andersen's fairy tale "The Ugly Duckling" demonstrate that integrating drama techniques with teaching methodology can effectively support the goals of contemporary literature education, as well as with the cognitive, emotional, social, and creative needs of young learners.

Keywords: folk and authorial fairy tales, literary character analysis, teaching methods, drama-based techniques, modern literature education, young learners.

ПРИЛОЗИ

Прилог 1: Лутке за стоно позориште и маске коришћене током интерпретације народне бајке „Пепељуга”

Прилог 2: Лутке-шешири коришћене током интерпретације Андерсенове бајке „Ружно Паче”

